

RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

14. maj 1998 ^{*}

I sag T-354/94,

Stora Kopparbergs Bergslags AB, Falun (Sverige), ved advokaterne Alexander Riesenkampff, Heinz-Joachim Freund og Stefan Lehr, Frankfurt-am-Main, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat René Faltz, 6, rue Heinrich Heine,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Julian Currall og Richard Lyal, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

^{*} Processprog: engelsk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: fuldmægtig J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 25. juni 1997 til den 8. juli 1997,

afsagt følgende

Dom

Sagens faktiske omstændigheder

Den foreliggende sag vedrører Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1), som berigtiget inden offentliggørelsen ved Kommissionens

beslutning af 26. juli 1994 (K(94) 2135 endelig udg.) (herefter »beslutningen«). Ved beslutningen blev 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, pålagt bøder for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

- 2 Ved skrivelse af 22. november 1990 indgav British Printing Industries Federation, der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige (herefter »BPIF«), en uformel klage til Kommissionen. BPIF hævdede, at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt der forelå en overtrædelse af EF's konkurrenceregler. BPIF udsendte en pressemeddelelse for at sikre, at dens initiativ blev omtalt i pressen. Pressemeddelelsen blev omtalt af fagpressen i december 1990.
- 3 Den 12. december 1990 indgav Fédération française du cartonnage ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande vedrørende det franske kartonmarked svarende til dem, der var indeholdt i BPIF's klage.
- 4 Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), samtidige, uanmeldte kontrolundersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.
- 5 Efter disse undersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring til alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger og skriftligt materiale.

- 6 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.
- 7 Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse. Ved skrivelse af 21. december 1992 fremsendte Kommissionen en meddelelse af klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring. Høringen fandt sted fra den 7. til den 9. juni 1993.
- 8 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen en beslutning, der bl.a. indeholder følger bestemmelser:

»*Artikel 1*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik A/S, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

- hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991
- i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990
- i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebærer, at leverandører af karton i EF

- samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen
- nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta
- planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF
- nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden
- traf i stigende grad siden begyndelsen af 1990 samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

- udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

- xv) Stora Kopparbergs Bergslags AB, en bøde på 11 250 000 ECU

...«

9 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet »Product Group Paperboard« (herefter »PG Paperboard«), der omfattede en række grupper eller udvalg.

- 10 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, »Presidents Working Group« (herefter »PWG«), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).
- 11 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.
- 12 PWG refererede til »Direktørkonferencen« (herefter »Direktørkonferencen« eller »PC«), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.
- 13 I slutningen af 1987 oprettedes »Joint Marketing Committee« (herefter »JMC«). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.
- 14 Det Økonomiske Udvalg (herefter »DØU«) drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebekendelser og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.

- 15 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.
- 16 Da sagsøgeren, Stora Kopparbergs Bergslags AB (herefter »Stora«), i 1990 erhvervede den tyske papirkoncern Feldmühle-Nobel (herefter »FeNo«), hvori kartonfabrikken Feldmühle indgik, var virksomheden allerede ejer af Kopparfors, der er en af de største kartonproducenter i Europa (beslutningens betragtning 11). På dette tidspunkt ejede Feldmühle allerede Papeteries Béghin-Corbehem (herefter »CBC«).
- 17 Ifølge beslutningen deltog Feldmühle, Kopparfors og CBC i kartellet i hele den periode, som beslutningen vedrører. Feldmühle og CBC havde tillige deltaget i PWG's møder.
- 18 De tidligere virksomheder Kopparfors og Feldmühle blev senere lagt sammen til Stora's Billerud-division.
- 19 Det fremgår af beslutningens betragtning 158, at »Stora erkender, at selskabet er ansvarlig for sine datterselskaber Feldmühle, Kopparfors og CBC's medvirken til overtrædelsen både før og efter, at de blev erhvervet af koncernen.« Kommissionen har endvidere anset sagsøgeren for en af »hovedmændene« som følge af Feldmühle og CBC's deltagelse i PWG's møder, hvorfor virksomheden fandtes at måtte bære et særligt ansvar.

Retsforhandlinger

- 20 Sagsøgeren anlagde nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 24. oktober 1994.
- 21 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94 og T-352/94).
- 22 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 10. juni 1996 hævdede sagsøgeren i sag T-301/94, Laakmann Karton GmbH, sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 18. juli 1996 (sag T-301/94, Laakmann Karton mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).
- 23 Fire finske virksomheder, der er medlemmer af sammenslutningen Finnboard, og som i denne egenskab er anset for solidarisk ansvarlige for den bøde, der er pålagt Finnboard, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (forenede sager T-339/94 — T-342/94).
- 24 Endelig er der anlagt sag af sammenslutningen CEPI-Cartonboard, som ikke er adressat for beslutningen. CEPI har imidlertid ved skrivelse, indleveret til Rettens Justitskontor den 8. januar 1997, hævet sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 6. marts 1997 (sag T-312/94, CEPI-Cartonboard mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).
- 25 Ved skrivelse af 5. februar 1997 indkaldte Retten parterne til et uformelt møde, bl.a. for at høre deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-295/94,

T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94 med henblik på den mundtlige forhandling. Under mødet, der fandt sted den 29. april 1997, tiltrådte parterne, at sagerne forenedes.

- 26 Ved kendelse af 4. juni 1997 har formanden for Rettens Tredje Udvidede Afdeling besluttet at forene sagerne med henblik på den mundtlige forhandling, idet de har forbindelse med hinanden, jf. procesreglementets artikel 50, og at tage en begæring om fortrolighed, som sagsøgeren i sag T-334/94 har fremsat, til følge.
- 27 Ved kendelse af 20. juni 1997 har afdelingsformanden taget en begæring om fortrolighed fra sagsøgeren i sag T-337/94 til følge for så vidt angår et dokument, der er blevet fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.
- 28 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og truffet foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, idet parterne er blevet opfordret til at besvare en række skriftlige spørgsmål samt til at fremlægge visse dokumenter. Parterne har efterkommet opfordringerne.
- 29 Parterne i de i præmis 25 anførte sager afgav mundtlige indlæg og besvarede spørgsmål fra Retten i retsmøder, der blev afholdt i tidsrummet fra den 25. juni til den 8. juli 1997.

Parternes påstande

30 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Beslutningen annulleres.

— Subsidiært: Bøden annulleres eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

31 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Det første anbringende afvises fra realitetsbehandling, subsidiært frifindelse.

— I øvrigt frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Påstanden om annullation af beslutningen

32 Sagsøgeren har til støtte for denne påstand gjort et enkelt anbringende gældende, nemlig at virksomheden ikke var rette adressat for beslutningen.

Formaliteten

Parternes argumenter

- 33 Kommissionen har henvist til, at sagsøgeren under den administrative procedure tilskyndede institutionen til ikke at tillægge spørgsmålet om, hvem der eventuelt, foruden sagsøgeren selv, var adressat for beslutningen, betydning. Sagsøgerens standpunkt under den administrative procedure indebar endvidere, at virksomheden fik fordel af en meget betydelig nedsættelse af bøden. Under disse omstændigheder bør det ikke tillades virksomheden at ændre standpunkt under sagen for Retten. I analogi hermed henvises til det i »common-law«-landene gældende billighedsprincip, hvorefter den part, der søger oprejsning, skal møde med »rene hænder«.
- 34 Kommissionen har henvist til, at de første skrivelser i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 ikke var rettet til sagsøgeren, men til tre andre selskaber inden for koncernen. Såvel i skrivelse af 19. august 1991 fra sagsøgerens advokat som i sagsøgerens samlede svarskrivelse af 30. august 1991 (bilag 34 og 35 til meddelelsen af klagepunkter) fremstod virksomheden imidlertid som repræsentant for koncernen under den verserende procedure. Det er i disse to dokumenter underforstået, at Stora's ledelse havde besluttet at samarbejde med Kommissionen og ikke ville tillægge spørgsmålet om, hvem der var rette adressat under proceduren, betydning. Målet — som i øvrigt blev nået — var at opnå, at Kommissionen behandlede virksomheden fordelagtigt som følge af dens samarbejdsvilje.
- 35 Sagsøgerens plan virkede, idet hele den efterfølgende korrespondance blev stilet til Stora, herunder korrespondancen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. Virksomhedens svar bekræftede indtrykket af den indledende korrespondance, idet sagsøgeren fortsat fremstod som rette adressat under proceduren og i givet fald for den endelige beslutning.

- 36 Dette er begrundelsen for, at Kommissionen i den meddelelse af klagepunkter, der var rettet til sagsøgeren, præciserede, at virksomheden erkendte at være ansvarlig for sine datterselskabers adfærd (jf. ligeledes beslutningens betragtning 158). Sagsøgerens undladelse af at kommentere denne påstand i sit svar på meddelelsen må under de foreliggende omstændigheder anses for en direkte vedgåelse.
- 37 Stora-koncernen har altid udadtil optrådt som en samlet enhed, idet der fulgtes en fælles linje. Den omstændighed, at sagsøgeren fremstod som enerepræsentant i forhold til Kommissionen, er helt i overensstemmelse med denne politik.
- 38 Retten har endelig stiltiende anerkendt, at en virksomhed under visse omstændigheder må anses for bundet af det standpunkt, den har tilkendegivet over for Kommissionen, således at den ikke kan ændre dette under sagen for Retten (Retten dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439).
- 39 Sagsøgeren har bestridt, at virksomheden udtrykkeligt eller stiltiende skulle have erkendt at være rette adressat for beslutningen. Kommissionen fremsendte korrekt de første skrivelser i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 til sagsøgerens datterselskaber, og sagsøgeren har i sine svar på disse skrivelser på ingen måde antydnet, at virksomheden svarede i eget navn. I skrivelse af 19. august 1991 oplyste virksomhedens advokat udtrykkeligt, at han handlede som befuldmægtiget for sagsøgeren og dennes datterselskaber. Sagsøgeren havde logisk nok besluttet, at virksomhedens juridiske afdeling som følge af sagernes særlige karakter skulle koordinere de undersøgelser, der var indledt mod de enkelte selskaber i koncernen.
- 40 Sagsøgeren har gjort gældende, at virksomheden ikke var forpligtet til at svare på meddelelsen af klagepunkter. I sit svar præciserede virksomheden, at den ikke agtede at kommentere Kommissionens retlige analyse. Virksomheden kunne med

rette begrænse sit svar til at angå visse faktiske omstændigheder, hvorfor der ikke er grundlag for at slutte, at den herved havde vedkendt sig en eller anden form for ansvar for de påståede overtrædelser.

Rettens bemærkninger

41 Det er ubestridt, at sagsøgeren aldrig udtrykkeligt har erkendt at være rette adressat hverken for meddelelsen af klagepunkter eller for beslutningen.

42 Det skal herefter undersøges, om virksomheden stiltiende har erkendt at være rette adressat for disse retsakter.

43 I denne forbindelse bemærkes, at sagsøgerens advokat i skrivelse af 19. august 1991 til Kommissionen (bilag 34 til meddelelsen af klagepunkter) oplyste følgende i anledning af de begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17, der bl.a. var blevet fremsendt til en række af sagsøgerens datterselskaber:

»I den ovennævnte sag har Stora Kopparbergs Bergslags AB (herefter 'Stora') anmodet nærværende advokatkontor om at repræsentere virksomheden, der ligesom de enkelte datterselskaber, herunder selskaberne Billerud, Kopparfors og Feldmühle, producerer og leverer karton; i det følgende vil Stora og de af virksomhedens datterselskaber, som sagen vedrører, blive benævnt Stora-koncernen.

Stora's ledelse har anmodet mig om at meddele Kommissionen, at virksomheden erkender alvoren af de konkurrenceretsovertrædelser, der fremgår af de beslutninger, som Kommissionen har truffet i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17 (om

kontrolundersøgelser på stedet), og af de skrivelser, den har udsendt i medfør af forordningens artikel 11 (om begæring om oplysninger), samt at man har indledt en undersøgelse af de relevante politikker og foranstaltninger i Stora-koncernens forskellige datterselskaber. På grundlag af de første resultater af denne undersøgelse har Stora konkluderet, at selskaberne i Stora-koncernen har deltaget i visse politikker og foranstaltninger, der muligvis er i strid med konkurrencereglerne.

...

De enkelte begæring om oplysninger, som er blevet sendt til 11 selskaber i Stora-koncernen, behandles for tiden, hvorefter svarene vil blive fremsendt til Kommissionen snarest muligt.«

- 44 I sin første redegørelse af 30. august 1991 (bilag 35 til meddelelsen af klagepunkter) har sagsøgeren endvidere oplyst følgende:

»Dette dokument indeholder besvarelser fra Cartonnerie Béghin Corbehem SA (CBC), Feldmühle AG (Feldmühle) og Kopparfors AB (Kopparfors) (under ét benævnt 'Stora-producenterne') på den første artikel 11-begæring, som Kommissionen rettede til producenterne den 11. juni 1991. Stora-producenterne kontrolleres alle af Stora Kopparbergs Bergslags AB (Stora), der har indsamlet svarene på de artikel 11-begæring, der er blevet rettet til dets datterselskaber. De enkelte Stora-producenter har bidraget med de oplysninger, der er indeholdt i besvarelsene ...«

- 45 Det fremgår ikke af sagsøgerens senere redegørelser (bilag 38, 39, 43 og 44 til meddelelsen af klagepunkter), i hvis navn disse er udfærdiget. Heri omtales »Stora« og »Stora-producenterne« (»Stora Producers«).

- 46 I lyset af disse dokumenter kunne Kommissionen, i betragtning af virksomhedens tvetydige holdning under den del af den administrative procedure, der gik forud for fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter, med føje antage, at sagsøgeren ikke agtede at bestride sit ansvar for datterselskabernes retsstridige adfærd. På dette stadium havde Kommissionen ligeledes grund til at fortolke sagsøgerens holdning således, at virksomheden fremstod som enerepræsentant, og at den var rede til at indgå i et samarbejde med henblik på at fastslå den overtrædelse, der blev lagt selskaberne i Stora-koncernen til last, uden dog stiltiende at acceptere, at virksomheden var rette adressat for meddelelsen af klagepunkter og en eventuel senere beslutning.
- 47 Med hensyn til den efterfølgende periode bemærkes, at den meddelelse af klagepunkter, som sagsøgeren var adressat for, fastslog følgende: »Stora erkender, at selskabet er ansvarlig for sine datterselskaber Feldmühle, Kopparfors og CBC's medvirken til overtrædelsen både før og efter, at de blev erhvervet af koncernen.« Sagsøgeren har med sin beslutning om kun at kommentere visse påstande i meddelelsen af klagepunkter bevidst valgt ikke at tage stilling til Kommissionens udtrykkelige påstand om, at Stora var ansvarlig for datterselskabernes konkurrencestridige adfærd.
- 48 Da en virksomhed ikke er forpligtet til at besvare den meddelelse af klagepunkter, der tilstilles den (Hilti-dommen, a.st., præmis 37 og 38), kan denne handle måde ikke kritiseres sagsøgeren, men Kommissionen havde under disse omstændigheder, når henses til det i præmis 43-47 anførte, ikke desto mindre grund til af sagsøgerens holdning at udlede, at koncernen anså sig for rette adressat for den kommende beslutning, samt at den ikke ville rejse indsigelse herimod for Retten.
- 49 Uanset dette resultat findes anbringendet at burde antages til realitetsbehandling.

- 50 Selv om en virksomheds udtrykkelige eller stiltiende erkendelse af faktiske eller retlige omstændigheder under den administrative procedure for Kommissionen kan tjene som bevismiddel ved sagens vurdering, kan det ikke begrænse selve adgangen til at anlægge sag for Retten i henhold til EF-traktatens artikel 173, stk. 4. Uden udtrykkelig hjemmel vil en sådan begrænsning være i strid med legalitetsprincippet og princippet om retten til forsvar, der er grundlæggende retsprincipper.
- 51 I den foreliggende sag vil Stora's adfærd under den administrative procedure for Kommissionen, herunder de redegørelser, som virksomheden fremsendte til denne, indgå som led i Rettens vurdering af sagen.

Realiteten

- 52 Anbringendet indeholder to led. Først gør sagsøgeren gældende, at beslutningen ikke opfylder kravene til begrundelse. Dernæst gøres det gældende, at sagsøgeren ikke er ansvarlig for overtrædelsen.

Anbringendets første led om utilstrækkelig begrundelse

— Parternes argumenter

- 53 Sagsøgeren har henvist til, at Kommissionen som udgangspunkt valgte at rette beslutningen til de selskaber, der var anført i PG Paperboard's medlemsfortegnelse. Det tilføjes, at Kommissionen imidlertid, som en undtagelse fra dette princip, har rettet beslutningen til selve koncernen, repræsenteret ved moderselskabet, for det første såfremt mere end et selskab i en koncern deltog i overtrædelsen, eller for det

andet, såfremt der foreligger udtrykkelige beviser for, at koncernens moderselskab har været involveret i datterselskabets deltagelse i kartellet (beslutningens betragtning 143). De to undtagelser savner imidlertid fuldstændig hjemmel i fællesskabsretten. Den eneste begrundelse for at fremsende beslutningen til sagsøgeren var selskabets påståede anerkendelse af sit ansvar for datterselskabernes adfærd (beslutningens betragtning 158). Dette kan ikke anses for en reel begrundelse, hvorfor beslutningen ikke opfylder de krav, der er opstillet af Retten i dom af 28. april 1994 (sag T-38/92, AWS Benelux mod Kommissionen, Sml. II, s. 211, præmis 30), hvorefter en beslutning, som er truffet i henhold til traktatens artikel 85, og som er rettet til flere adressater, skal indeholde en tilstrækkelig begrundelse i forhold til hver af adressaterne.

54 Sagsøgeren bestrider endvidere Kommissionens antagelse af, at institutionen ikke er forpligtet til, i beslutningen, at tage stilling til argumenter, der ikke er blevet gjort gældende under den administrative procedure. I dom af 9. november 1983 (sag 322/81, Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 14), som Kommissionen har påberåbt sig, fastslog Domstolen, at Kommissionen er forpligtet til at anføre de overvejelser, der har foranlediget den til at vedtage beslutningen.

55 Kommissionen har gjort gældende, at beslutningens betragtning 140 ff. indeholder en fremstilling af de generelle principper, som er lagt til grund. Beslutningens betragtning 147 ff., der vedrører spørgsmålet om, hvem der er rette adressat i de enkelte sager, er derfor kun udtryk for en konkret anvendelse af disse principper. Under alle omstændigheder er institutionen ikke forpligtet til at anføre en fuldstændig begrundelse med hensyn til omstændigheder, som end ikke er blevet påberåbt (jf. Michelin-dommen, a.st., præmis 14 og 15).

— Rettens bemærkninger

56 Det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning, der indeholder et klagepunkt, skal gøre det muligt for Retten at udøve sin legalitetskontrol samt indeholde de oplysninger, der er nødvendige, for at den berørte kan vide, om beslutningen hviler på fornødent grundlag. Spørgsmålet om, hvorvidt begrundel-

sen er tilstrækkelig, skal vurderes i lyset af den konkrete sags omstændigheder, navnlig indholdet af den pågældende retsakt, indholdet af de anførte grunde og den interesse, som retsaktens adressater kan have i begrundelsen. Det følger af ovennævnte krav, at en tilstrækkelig begrundelse klart og utvetydigt skal angive de betragtninger, som den fællesskabsmyndighed, der har udstedt den anfægtede retsakt, har lagt til grund. Når en beslutning om anvendelse af traktatens artikel 85 eller 86 som i denne sag er rettet til flere adressater og rejser spørgsmål om, hvem der bærer ansvaret for overtrædelsen, skal den indeholde en tilstrækkelig begrundelse i forhold til hver af adressaterne, navnlig i forhold til de af dem, som i henhold til beslutningen skal bære byrden for overtrædelsen (jf. bl.a. AWS Beneluxdommen, a.st., præmis 26).

- 57 I den foreliggende sag angiver beslutningens betragtning 140-146 tilstrækkeligt klart de generelle kriterier, som Kommissionen har lagt til grund ved afgørelsen af, hvem der er adressater for beslutningen.
- 58 Ifølge betragtning 143 har Kommissionen som udgangspunkt rettet beslutningen til den enhed, der er anført i PG Paperboard's medlemsfortegnelser, dog med følgende undtagelser:

- »1) såfremt mere end et selskab i en koncern deltog i overtrædelsen, eller
- 2) såfremt der forligger udtrykkelige beviser for, at koncernens moderselskab har været involveret i datterselskabets deltagelse i kartellet

[i hvilke tilfælde] proceduren [vedrører] koncernen (repræsenteret ved moderselskabet)«.

- 59 I tilfælde af virksomhedsoverdragelse har Kommissionen navnlig anvendt følgende kriterium, der er nævnt i beslutningens betragtning 145, tredje afsnit, for at fastlægge beslutningens adressater: »... såfremt det overdragne datterselskab fortsætter som medlem af kartellet, [vil det] afhænge af de konkrete omstændigheder, om proceduren angående en sådan deltagelse bør vedrøre datterselskabet selv eller den nye moderkoncern«.
- 60 I beslutningens betragtning 147-160 har Kommissionen i øvrigt anført, hvorledes den i hvert enkelt tilfælde har anvendt de ovenfor anførte generelle kriterier.
- 61 For så vidt angår sagsøgeren hedder det imidlertid blot i betragtning 158: »Stora erkender, at selskabet er ansvarlig for sine datterselskaber Feldmühle, Kopperfors og CBC's medvirken til overtrædelsen både før og efter, at de blev erhvervet af koncernen.«
- 62 Som Retten allerede har fastslået (præmis 48), kan det ikke kritiseres, at Kommissionen fortolkede sagsøgerens holdning under den administrative procedure som udtryk for, at virksomheden ikke agtede at bestride sit ansvar for den konstaterede overtrædelse.
- 63 Da sagsøgeren ikke udtrykkeligt har taget stilling til den absolut utvetydige påstand i meddelelsen af klagepunkter om, at virksomheden erkendte at være ansvarlig for datterselskabernes konkurrencestridige handlinger, var Kommissionen ikke forpligtet til specielt at begrunde, hvorledes den konkret havde anvendt de generelle kriterier i forhold til sagsøgeren.
- 64 Hertil kommer, at de individuelle oplysninger i meddelelsen af klagepunkter indeholder en række passager, der vedrører Kommissionens begrundelse for at rette meddelelsen til sagsøgeren. Det hedder således (s. 7): »Feldmühle's ansvar for virksomhedens deltagelse i overtrædelsen, inden virksomheden blev erhvervet af Stora, overføres til selve koncernen. Samme betragtninger gør sig gældende med hensyn

til CBC's adfærd, inden Feldmühle overtog denne. Stora kan under ingen omstændigheder hævde, at virksomheden ifalder ansvar som 'godtroende' erhverver af en producent, der var ansvarlig for en overtrædelse: Kopparfors var aktivt medlem og deltog i kartellet helt fra begyndelsen, og såvel Feldmühle som CBC's adfærd blev fortsat af den nye sammenslutning.«

- 65 Da Kommissionens begrundelse således tilstrækkeligt klart fremgår af meddelelsen af klagepunkter, finder Retten, at sagsøgeren har rådet over alle de oplysninger, der er nødvendige for at vide, om beslutningen hvilede på fornødent grundlag i relation til sagsøgeren (jf. i analogi hermed Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 230).
- 66 Spørgsmålet om lovligheden af de generelle kriterier, som Kommissionen har anvendt, vil blive behandlet under gennemgangen af beslutningens indhold. Det må derfor konstateres, at sagsøgerens argument om, at de i beslutningens betragtning 143 anførte kriterier er retsstridige, i denne forbindelse savner grundlag.
- 67 Anbringendets første led kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendets andet led om, at sagsøgeren ikke var ansvarlig for overtrædelsen

— Parternes argumenter

- 68 Sagsøgeren har for det første gjort gældende, at virksomheden ikke kan ifalde ansvar for overtrædelsen som følge af succession i forhold til de selskaber, der havde begået overtrædelsen, da disse fortsat består.

- 69 For det andet er betingelserne for, at virksomheden ifalder ansvar for overtrædelser inden for koncernen, heller ikke opfyldt.
- 70 Såvel Kommissionens praksis som retspraksis kræver tre betingelser opfyldt, for at teorien om en økonomisk enhed kan føre til, at et moderselskab ifalder ansvar for overtrædelser begået af datterselskaberne, nemlig (a) at der er forbindelse mellem selskaberne som følge af aktiebesiddelse, (b) at der er delvis personsammenfald i ledelsen af de selskaber, der deltager i den konkurrencebegrænsende praksis, og (c) at datterselskaberne ikke er uafhængige som følge af deres tilhørsforhold til en gruppe selskaber, der administreres centralt, eller som følge af overlappning mellem moderselskabets og datterselskabets ledelse (jf. bl.a. Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, ICI mod Kommissionen, Sml. s. 151, org. ref.: Rec. s. 619, af 25.10.1983, sag 107/82, AEG mod Kommissionen, Sml. s. 3151, og Rettens dom af 1.4.1993, sag T-65/89, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, Sml. II, s. 389).
- 71 I det tidsrum, som beslutningen vedrører, udøvede sagsøgeren imidlertid ikke reelt kontrol med de tre berørte selskabers handelspolitik.
- 72 Kopparfors har siden 1986 været 100% ejet af sagsøgeren. I overensstemmelse med Stora-koncernens decentrale struktur fortsatte Kopparfors imidlertid sine aktiviteter på kartonmarkedet som en selvstændig juridisk enhed, der i vidt omfang selv fastlagde sin handelspolitik, idet selskabet på daværende tidspunkt var det eneste selskab i koncernen, der drev virksomhed inden for kartonsektoren. Selskabet havde egen bestyrelse med eksterne repræsentanter.
- 73 Sagsøgeren har om Feldmühle oplyst, at sagsøgeren selv i april 1990 indgik aftale om køb af ca. 75% af aktierne i FeNo-koncernen, som ejede Feldmühle. Den faktiske aktieoverførsel fandt imidlertid først sted i september 1990. Ved udgangen af 1990 erhvervede sagsøgeren aktier fra småaktionærer, således at virksomheden i april 1991 besad 97,84% af aktierne i FeNo. Selv om størstedelen af aktiekapitalen

i Feldmühle således ved udgangen af den periode, som beslutningen vedrører, tilhørte sagsøgeren, havde virksomheden imidlertid ikke den kontrol, der kræves for at kunne ifalde ansvar for en adfærd, som datterselskabet principielt var ansvarlig for.

- 74 Sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til, at virksomheden ikke kunne indsætte repræsentanter for Stora-koncernen som medlemmerne af Feldmühle's direktion («Vorstand»), idet det følger af § 84 i Aktiengesetz (den tyske aktieselskabslov), at direktionens medlemmer kun kan afskediges, såfremt særlige betingelser er opfyldt, hvilket ikke var tilfældet i den foreliggende sag. Sagsøgeren havde derfor ikke mulighed for at øve indflydelse på Feldmühle's handelspolitik, inden overtrædelsen blev bragt til ophør, da virksomheden først begyndte at integrere Feldmühle's aktiviteter inden for kartonsektoren i Stora's egen kartondivision på et tidspunkt, som lå senere end efteråret 1991.
- 75 Argumenterne om manglende indflydelse på Feldmühle gælder ligeledes for CBC, idet dette selskab allerede var et 100% ejet datterselskab af Feldmühle, da sagsøgeren erhvervede FeNo.
- 76 Sagsøgeren har endelig bestridt Kommissionens antagelse af, at et moderselskab kan holdes ansvarlig for et datterselskabs konkurrencebegrænsende adfærd alene med den begrundelse, at datterselskabet ejes 100% af dette. Navnlig er Kommissionens fortolkning af AEG-dommen forkert, idet årsagen til, at Domstolen ikke krævede yderligere bevis for, at AEG havde øvet indflydelse på et af sine datterselskaber, var, at AEG ikke bestred, at virksomheden kunne udøve afgørende indflydelse på datterselskabets prispolitik (dommens præmis 50). AEG havde ligeledes haft betydelig indflydelse på sine datterselskaber for så vidt angik overtrædelsen, der bestod i indførelse og anvendelse af et selektivt distributionssystem, som virksomheden selv havde udarbejdet. I øvrigt står generaladvokatens forslag til afgørelse og dommens præmis 49 i modsætning til Kommissionens antagelse. Denne modsiges yderligere af Rettens domme i BPB Industries- og British Gypsumsagerne samt af dom af 12. januar 1995 (sag T-102/92, Viho mod Kommissionen,

Sml. II, s. 17). I relation til Feldmühle var Kommissionens antagelse under alle omstændigheder uholdbar, idet Stora's aktiebeholdning i dette selskab, selv på nuværende tidspunkt, kun udgør 98,3%.

- 77 Selv om det antages, at selskaberne Feldmühle, Kopparfors og CBC fortsat udgør selvstændige juridiske enheder, er denne omstændighed ifølge Kommissionen ikke relevant. Det fremgår nemlig af AEG-dommen (præmis 49), at Kommissionen for så vidt angår et 100%-ejt datterselskab med fuld føje kan rette beslutningen til moderselskabet, således som det er sket i den foreliggende sag. Under disse omstændigheder er der en formodning for, at moderselskabet kontrollerer den handelspolitik, der føres. Denne praksis bekræftes af Rettens dom af 10. marts 1992 (sag T-11/89, Shell mod Kommissionen, Sml. II, s. 757, præmis 312) og af Domstolens dom af 6. april 1995 (sag C-310/93 P, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, Sml. I, s. 865). Det er herefter kun fornødent at søge bevis for en faktisk kontrol, hvis datterselskabet ikke er 100% kontrolleret.

— Rettens bemærkninger

- 78 Som Retten allerede har fastslået, skal de individuelle oplysninger i meddelelsen af klagepunkter inddrages ved vurderingen af Kommissionens begrundelse for at rette beslutningen til sagsøgeren. Det fremgår af disse oplysninger, at sagsøgeren anses for ansvarlig for selskaberne Kopparfors, Feldmühle og CBC's adfærd som følge af sin status som moderselskab i Stora-koncernen.
- 79 Ifølge fast retspraksis udelukker den omstændighed, at et datterselskab udgør en i forhold til moderselskabet selvstændig juridisk person, ikke, at datterselskabets adfærd kan tilregnes moderselskabet, når datterselskabet ikke frit bestemmer sin adfærd på markedet, men i det væsentlige følger instrukser fra moderselskabet (jf. bl.a. ICI-dommen, a.st., præmis 132 og 133).

- 80 Da sagsøgeren i nærværende sag ikke har bestridt, at virksomheden kunne øve afgørende indflydelse på Kopparfors' handelspolitik, er det i overensstemmelse med Domstolens praksis unødvendigt at undersøge, om den faktisk udnyttede denne mulighed. Da Kopparfors siden den 1. januar 1987 havde været 100%-ejet datterselskab af sagsøgeren, har selskabet nødvendigvis fulgt en politik, som blev tilrettelagt af de samme vedtægtsmæssige organer, som fastlægger moderselskabets politik (jf. AEG-dommen, præmis 50). Sagsøgeren har under ingen omstændigheder påberåbt sig nogen form for bevis til støtte for sine påstande om, at Kopparfors skulle have drevet virksomhed på kartonmarkedet som en selvstændig juridisk enhed, som i vidt omfang selv fastsatte sin handelspolitik, og som havde sin egen bestyrelse med eksterne repræsentanter.
- 81 For så vidt angår Feldmühle og CBC bemærkes, at Feldmühle i løbet af 1988 og 1989 erhvervede samtlige aktier i CBC, hvorved CBC blev et 100%-ejet datterselskab af Feldmühle. Det er i øvrigt ubestridt, at sagsøgeren i april 1990 indgik aftaler om køb af ca. 75% af aktierne i FeNo-koncernen, der ejede Feldmühle, uanset at den faktiske aktieoverførsel først fandt sted i september 1990. Sagsøgeren har selv oplyst, at virksomheden erhvervede aktier fra småaktionærer i slutningen af 1990, således at virksomheden opnåede 97,84% af aktierne i FeNo.
- 82 Sagsøgeren har endvidere ikke bestridt, at to af selskaberne i FeNo-koncernen, nemlig Feldmühle og CBC, deltog i samme overtrædelse som Kopparfors, der er et 100%-ejet datterselskab af sagsøgeren, på det tidspunkt, hvor Stora erhvervede aktiemajoriteten i FeNo-koncernen. Da ansvaret for Kopparfors' adfærd påhviler sagsøgeren, har Kommissionen med rette i de individuelle oplysninger i meddelelsen af klagepunkter anført (jf. præmis 64), at sagsøgeren ikke kunne være uvidende om Feldmühle's og CBC's konkurrencebegrænsende adfærd.

- 83 Under disse omstændigheder kunne Kommissionen lade sagsøgeren ifalde ansvar for Feldmühle's og CBC's adfærd såvel for tiden før som efter, at sagsøgeren erhvervede disse selskaber. Det påhvilede sagsøgeren som moderselskab at træffe samtlige de foranstaltninger over for sine datterselskaber, der var nødvendige for at hindre, at den overtrædelse, som virksomheden ikke kunne være uvidende om, fortsat fandt sted.
- 84 Dette resultat afkræftes ikke af sagsøgerens argument om, at selskabet i henhold til tysk lovgivning ikke havde mulighed for at øve afgørende indflydelse på Feldmühle's, og derigennem på CBC's handelspolitik. Sagsøgeren har end ikke søgt at bringe overtrædelsen til ophør, f.eks. blot i form af en henstilling herom til Feldmühle's bestyrelse.
- 85 Af det ovenfor anførte følger, at Kommissionen havde føje til at anse sagsøgeren for ansvarlig for de pågældende selskabers adfærd. Denne konstatering støttes af sagsøgerens adfærd under den administrative procedure, hvorunder virksomheden fremstod som enerepræsentant for selskaberne i Stora-koncernen i forhold til Kommissionen for så vidt angik overtrædelsen (jf. i analogi hermed Domstolens dom af 18.10.1989, sag 374/87, Orkem mod Kommissionen, Sml. s. 3283, præmis 6). Det bemærkes endelig, at Kommissionens valg af sagsøgeren som adressat for beslutningen er i overensstemmelse med de generelle kriterier som nævnt i beslutningens betragtning 143 (jf. præmis 58), idet flere selskaber i Stora-koncernen har deltaget i den anførte overtrædelse.
- 86 Det følger heraf, at anbringendets andet led ikke kan tiltrædes, hvorfor anbringendet i det hele bør forkastes.

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2*Parternes argumenter*

- 87 Sagsøgeren har gjort et enkelt anbringende gældende, hvorefter forbuddet mod fremtidig udveksling af oplysninger er retsstridigt.
- 88 Sagsøgeren har for det første gjort gældende, at beslutningens artikel 2 ikke tilstrækkeligt præcist angiver, hvilke oplysninger der fremover ikke må udveksles. Beslutningens artikel 2 er affattet så upræcist, at enhver form for udveksling af oplysninger vil kunne anses for forbudt ifølge bestemmelsen. Specielt synes beslutningens artikel 2 at forbyde enhver form for udveksling af oplysninger, som eventuelt ville kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål.
- 89 For det andet forbyder beslutningens artikel 2 udveksling af visse former for oplysninger, der ikke er konkurrencebegrænsende. I denne forbindelse har sagsøgeren henvist til Kommissionen meddelelse vedrørende aftaler, vedtagelser og samordnet praksis angående samarbejde mellem virksomheder (JO 1968 C 75, s. 3, som berigtiget i JO C 84, s. 14) samt til *Syvende beretning om konkurrencepolitikken* (nr. 7), hvoraf fremgår, at udveksling af rent statistiske oplysninger, der ikke angår individuelle oplysninger om individuelle virksomheder, ikke er forbudt. Beslutningens artikel 2 er derfor for vidtgående, i det omfang den forbyder dels enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger, herunder også generelle oplysninger, dels enhver form for udveksling af statistiske oplysninger af konkurrencemæssig betydning.
- 90 Sagsøgeren har bestridt, at rækkevidden af påbuddet i beslutningens artikel 2 kan udledes af beslutningens begrundelse. Da Kommissionen ikke i beslutningen har behandlet spørgsmålet om, i hvilket omfang informationsudvekslingssystemet i sig selv er en overtrædelse af traktatens artikel 85, indeholder begrundelsen for beslut-

ningen ikke oplysninger, der er tilstrækkeligt præcise til, at rækkevidden af dens artikel 2 kan fastslås. I denne henseende adskiller beslutningen sig fra tidligere sager (Rettens dom af 27.10.1994, sag T-34/92, Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen, Sml. II, s. 905, og af 6.10.1994, sag T-83/91, Tetra Pak mod Kommissionen, Sml. II, s. 755). Sagsøgeren har tilføjet, at spørgsmålet ikke blev rejst under de såkaldte »polypropylen«-sager (jf. f.eks. Rettens dom af 17.12.1991, sag T-7/89, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. II, s. 1711).

91 For det tredje havde Kommissionen endelig ingen legitim interesse i at meddele det påbud, der er indeholdt i beslutningens artikel 2. Såvel virksomhedens samarbejde med Kommissionen som dens gennemførelse af et program, der skulle sikre, at konkurrencereglerne blev overholdt, beviste, at den var sindet at hindre enhver fremtidig overtrædelse af konkurrenceretten. Under disse omstændigheder havde Kommissionen ikke hjemmel til at meddele det pågældende påbud (Domstolens dom af 2.3.1983, sag 7/82, GVL mod Kommissionen, Sml. s. 483).

92 Kommissionen har henvist til, at den i medfør af artikel 3 i forordning nr. 17 kan meddele påbud til virksomheder for at bringe faktisk konstaterede overtrædelser til ophør. Påbuddets rækkevidde kan gyldigt bestemmes under hensyn til de overtrædelser, som virksomhederne har begået. Beslutningen indeholder detaljerede oplysninger om kartellets funktion, som giver grundlag for præcist at fastslå rækkevidden af artikel 2 (jf. navnlig beslutningens betragtning 49 og 69). Bestemmelsen præciserer, hvilken form for oplysninger der ikke må udveksles, samt under hvilke omstændigheder.

93 Kommissionens beslutning 86/398/EØF af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen, EFT L 230, s. 1, herefter »polypropylen-beslutningen«) og Kommissionens beslutning 92/163/EØF af 24. juli 1991 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 86 (IV/31.043 — Tetra Pak II, EFT 1992 L 72, s. 1) indeholder lignende påbud, som er blevet opretholdt af Retten. I Rettens dom af 27. oktober 1994 (sag T-35/92, Deere mod Kommissionen, Sml. II, s. 957) og i Fiatagri og New Holland-dommen forkastede Retten ligeledes en argumentation som den, Stora har frem-

ført, i relation til et påbud angående udveksling af oplysninger mellem konkurrenter. Kommissionen har understreget, at det ikke var nødvendigt at behandle informationsudvekslingssystemet som en overtrædelse i sig selv, henset til den omstændighed, at systemet var et middel i anvendelsen af en ulovlig aftale. Kommissionen anvendte samme fremgangsmåde i polypropylen-beslutningen.

- 94 Kommissionen har endelig bestridt, at den ikke skulle have en legitim interesse i at meddele påbud til sagsøgeren.

Rettens bemærkninger

- 95 Det bemærkes, at beslutningens artikel 2 indeholder følgende bestemmelse:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner, eller

- b) hvorved en fælles brancheholdning til økonomiske forhold med hensyn til priser eller kontrol med produktionen fremmes, lettes eller tilskyndes, selv om individuelle oplysninger ikke afsløres, eller
- c) hvorved de kunne blive i stand til at overvåge tilslutning til eller overholdelse af en udtrykkelig eller stiltiende aftale om priser eller markedsopdeling i EF.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks. Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker ikke alene enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres, men endvidere oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, den forventede udnyttelsesgrad for produktionskapaciteten (i begge tilfælde selv om det drejer sig om samlede tal) eller produktionskapaciteten for den enkelte maskine.

Ethvert udvekslingssystem af denne art skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistikker i global form, som ikke kan bruges til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd.

Virksomhederne skal også afholde sig fra enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning i tilslutning til en sådan tilladt udveksling samt afholde sig fra møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger.

De nødvendige ændringer af et eventuelt system for udveksling skal være foretaget senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning.«

- 96 Som det fremgår af betragtning 165, blev beslutningens artikel 2 vedtaget med hjemmel i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17. I henhold til denne bestemmelse kan Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af bl.a. traktatens artikel 85, ved en beslutning pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.
- 97 Ifølge fast retspraksis vil anvendelsen af artikel 3 i forordning nr. 17 ikke alene kunne omfatte forbud mod at fortsætte med visse handlinger eller at opretholde en vis praksis eller situation, der er fundet ulovlig (Domstolens dom af 6.3.1974, forenede sager 6/73 og 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano og Commercial Solvents mod Kommissionen, Sml. s. 223, præmis 45, og af 6.4. 1995, forenede sager C-241/91 P og C-242/91 P, RTE og ITP mod Kommissionen, Sml. I, s. 743, præmis 90), men tillige mod at udvise en tilsvarende praksis for fremtiden (Tetra Pakdommen, a.st., præmis 220).
- 98 I det omfang anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 skal ske under hensyn til arten af den konstaterede overtrædelse, har Kommissionen endvidere beføjelse til at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler de berørte virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør. De byrder, som pålægges virksomhederne, må imidlertid ikke overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at opfylde det tilsigtede mål, nemlig at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes (RTE og ITP-dommen, a.st., præmis 93; jf. i samme retning Rettens domme af 8.6.1995, sag T-7/93, Langnese-Iglo mod Kommissionen, Sml. II, s. 1533, præmis 209, og sag T-9/93, Schöller mod Kommissionen, Sml. II, s. 1611, præmis 163).
- 99 I den foreliggende sag finder Retten for det første at måtte forkaste sagsøgerens argument om, at Kommissionen ikke kunne gøre brug af sin hjemmel til at pålægge virksomheden påbud i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17, idet

virksomheden havde dokumenteret sin vilje til at hindre enhver fremtidig overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler. Det er i denne forbindelse tilstrækkeligt at bemærke, at sagsøgeren har rejst indsigelse mod det materielle omfang af de i beslutningens artikel 2 indeholdte påbud, hvilket godtgør, at Kommissionen havde en legitim interesse i at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler virksomhederne, herunder sagsøgeren (jf. i samme retning GVL-dommen, a.st., præmis 26-28).

- 100 Efterprøvelsen af, om påbuddet i beslutningens artikel 2, som hævdet af sagsøgeren, er for vidtgående, skal derefter omfatte en undersøgelse af omfanget af de forbud, der herved er meddelt virksomhederne.
- 101 Forbuddet i artikel 2, stk. 1, andet punktum, hvorefter virksomhederne for fremtiden skal afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning som de overtrædelser, der er konstateret i beslutningens artikel 1, har alene til formål at hindre virksomhederne i at gentage den adfærd, der er konstateret at være ulovlig. Kommissionen har derfor ikke med dette forbud overskredet de beføjelser, den er tillagt i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17.
- 102 Artikel 2, stk. 1, litra a), b), og c), har nærmere til formål at forbyde fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger.
- 103 Påbuddet i artikel 2, stk. 1, litra a), hvorefter enhver fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger, på grundlag af hvilke deltagerne direkte eller indirekte kan få adgang til individuelle oplysninger om konkurrerende virksomheder, forbydes, forudsætter, at Kommissionen i beslutningen har fastslået, at udveksling af sådanne oplysninger er retsstridig i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1.

104 I denne forbindelse bemærkes, at det ikke fremgår af beslutningens artikel 1, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger i sig selv er en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

105 Den fastslår generelt, at virksomhederne har overtrådt traktatbestemmelsen ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved virksomhederne bl.a. »udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«.

106 Beslutningens konklusion skal imidlertid fortolkes på baggrund af dens betragtninger (Suiker Unie-dommen, a.st., præmis 122). Beslutningens betragtning 134, stk. 2, er affattet således:

»Producenternes udveksling af normalt fortrolige og følsomme individuelle forretningsmæssige oplysninger på møder afholdt af PG Paperboard (hovedsagelig JMC) vedrørende ordrebeholdninger, midlertidige produktionsstandsninger og produktionskvoter var åbenbart konkurrencebegrænsende, idet de havde til formål at sikre, at forudsætningerne for gennemførelsen af de aftalte prisinitiativer var så gunstige som muligt ...«

107 Da Kommissionen således i beslutningen behørigt har fastslået, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger som sådan udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, opfylder forbuddet mod for fremtiden at udveksle oplysninger af denne art betingelserne for at bringe artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 i anvendelse.

108 Forbuddene mod udveksling af forretningsmæssige oplysninger i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal undersøges i lyset af samme artikels stk. 2, 3 og

4, der underbygger de omhandlede påbud. Det skal således afgøres ud fra konteksten, om, og i bekræftende fald i hvilket omfang, Kommissionen har anset udveksling af oplysninger for retsstridig, under hensyn til, at de byrder, der påhviler virksomhederne, skal begrænses til, hvad der er nødvendigt for at sikre, at deres adfærd er lovlig i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

- 109 Beslutningen må fortolkes således, at Fides-systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet (beslutningens betragtning 134, tredje afsnit). En sådan fortolkning bekræftes af ordlyden af beslutningens artikel 1, hvoraf det fremgår, at virksomhederne havde udvekslet forretningsmæssige oplysninger »til støtte for nævnte forholdsregler«, der fandtes at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.
- 110 Omfanget af de forbud, der gælder for fremtiden, som indeholdt i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal bedømmes under hensyn til denne stillingtagen fra Kommissionens side til spørgsmålet om, hvorvidt Fides-systemet er foreneligt med traktatens artikel 85.
- 111 De nævnte forbud er dels ikke begrænset til at omfatte udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger, men omfatter tillige visse statistiske oplysninger i samlet form [beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b), og artikel 2, stk. 2]. Desuden forbyder beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), udveksling af visse statistiske oplysninger for at forebygge, at en mulig konkurrencebegrænsende adfærd fremmes.
- 112 Et sådant forbud går ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes, for så vidt som det er til hinder for, at der udveksles rent statistiske oplysninger, der ikke har karakter af individuelle eller identificerbare oplysninger, med den begrundelse, at oplysningerne kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål. Dels fremgår det ikke af beslutningen, at Kommis-

sionen skulle have anset udveksling af statistiske oplysninger som sådan for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Dels medfører den omstændighed, at et system til udveksling af statistiske oplysninger vil kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål, ikke, at det er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet dets konkurrencebegrænsende virkninger i så tilfælde skal fastslås konkret.

- 113 Beslutningens artikel 2, stk. 1-4, vil derfor være at annullere, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes

- 114 Sagsøgeren har hertil gjort et enkelt anbringende gældende om, at artikel 15 i forordning nr. 17 er tilsidesat. Anbringendet omfatter fem led, som skal undersøges enkeltvis.

Anbringendets første led om, at bødeudmålingen savner begrundelse

Parternes argumenter

- 115 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen havde pligt til i beslutningen at anføre, hvorledes den havde udmålt de bøder, der blev pålagt de enkelte virksomheder. Selv om de kriterier, der blev lagt til grund, er nævnt i beslutningens betragtning 167, indeholder beslutningen ikke oplysninger om, hvorledes de enkelte kriterier er blevet vægtet. Kommissionens bemærkninger i svarskriftet om den sats, der blev anvendt ved bødeberegningen, burde endvidere have været indeholdt i beslutningen.
- 116 Kommissionen har gjort gældende, at den i beslutningens betragtning 167 ff. i tilstrækkeligt omfang har redegjort for de kriterier, der blev anvendt ved bødeberegningen. Disse kriterier ligger meget tæt op ad dem, den blev anvendt i polypropylen-beslutningen, og som Retten har tiltrådt.

Rettens bemærkninger

- 117 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanter at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Rettens dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Meegen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51).
- 118 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 54).
- 119 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 59).
- 120 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår henholdsvis af beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets »hovedmænd«, mens de øvrige

virksomheder er blevet anset for »almindelige medlemmer«. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og sagsøgeren bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.

- 121 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen. To virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af bødernes pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.
- 122 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.
- 123 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De anvendte grundsætser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets »hovedmænd«, og 7,5% for »almindelige medlemmer«, fremgår hel-

ler ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og sagsøgeren blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, heller ikke nævnt.

- 124 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264).
- 125 Når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referenceåret, den anvendte grund-sats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.
- 126 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort af det medlem af Kommissionen, som er ansvarlig for konkurrencepolitikken, under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal

findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Hilti-dommen, a.st., præmis 136).

127 Uanset disse betragtninger bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 167-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanser ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved dom af 6. april 1995 (sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société métallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanser til prøvelse af Kommissionens beslutning.

128 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.

129 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt ovenfor i præmis 127, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde,

ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist.

130 Anbringendets første led kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendets andet led om, at sagsøgeren ikke burde have været anset for »hovedmand« i kartellet

131 Sagsøgeren har gjort gældende, at det er med urette, at virksomheden i beslutningens betragtning 170 er blevet anset for »hovedmand« i kartellet som følge af sin deltagelse i PWG. Det gøres således gældende, at virksomheden ikke er ansvarlig for Feldmühle's og CBC's adfærd. Der er følgelig ikke grundlag for at tilskrive virksomheden et særligt ansvar som følge af en påstået deltagelse i PWG.

132 I denne forbindelse er det tilstrækkeligt at bemærke, at såvel Feldmühle som CBC deltog i PWG's møder, samt at sagsøgeren ikke bestrider, at deltagerne i dette organs møder må anses for »hovedmænd« i kartellet. Da Kommissionen med rette har anset sagsøgeren for ansvarlig for Feldmühle's og CBC's adfærd (jf. præmis 78), har den haft føje til at anse virksomheden for en af »hovedmændene« i kartellet.

133 Anbringendets andet led må følgelig forkastes.

Anbringendets tredje led om, at Kommissionen bedømte kartellets virkninger forkert

Parternes argumenter

- 134 Sagsøgeren har understreget, at det fremgår af beslutningen (betragtning 168, syvende led), at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål, hvilket blev betragtet som en skærpende omstændighed ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau. Sagsøgeren har endvidere anført, at virksomhedens svar på meddelelsen af klagepunkter indeholdt en detaljeret redegørelse for markedsvilkårene samt en begrundelse for, at de aftalte prisforhøjelser kun havde haft en særdeles begrænset betydning for de faktisk anvendte priser. Kommissionen havde imidlertid ikke undersøgt disse omstændigheder i beslutningen og støttede sig alene på en formodning om, at kartellet havde været »meget succesfuldt« med hensyn til opnåelse af sine mål. En sådan fremgangsmåde er udtryk for magtfordrejning.
- 135 Kommissionen har henvist til, at den lovligt kunne tage hensyn til overtrædelsens virkninger som et af de forhold, der indgik ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Kommissionen kunne herved støtte sig på de konklusioner, den havde kunnet drage på grundlag af åbenbare faktiske omstændigheder, ligesom den kunne tage hensyn til alle former for beviser for, at deltagerne selv antog, at kartellet havde succes.
- 136 Med henvisningerne til oplysninger om kapacitetsudnyttelse og avancer (beslutningens betragtning 15 og 16), til, at flertallet af producenterne deltog i kartellet, der dækkede stort set hele markedet (betragtning 168), til den kritik, der blev rettet mod de medlemmer af kartellet, der ikke fulgte prisforhøjelserne (betragtning 82 og 136), samt til dokumenter, hvoraf det fremgik, at PG Paperboard's medlemmer fandt, at kartellet havde været en succes (betragtning 101 og 137), finder Kommissionen, at den har ført behørigt bevis for kartellets virkning i relation til bødemålingen.

Rettens bemærkninger

- 137 Ifølge beslutningens betragtning 168, syvende led, fastsatte Kommissionen det generelle bødeniveau bl.a. under hensyn til, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«. Det er ubestridt, at denne betragtning henviser til virkningerne på markedet af den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1.
- 138 Ved sin kontrol af Kommissionens skøn med hensyn til virkningerne af overtrædelsen finder Retten, at det er tilstrækkeligt at undersøge dette i relation til virkningerne af et ulovligt samarbejde om priser. For det første fremgår det af beslutningen, at konstateringen af den store succes med hensyn til opnåelsen af mål navnlig støttes på virkningerne af et ulovligt samarbejde om priser. Mens virkningerne heraf er undersøgt i beslutningens betragtning 100, 101 og 102, 115, 135, 136 og 137, har spørgsmålet om, hvorvidt et ulovligt samarbejde om markedsandele og om produktionsstandsninger har haft virkninger på markedet, derimod ikke været genstand for en særskilt undersøgelse.
- 139 For det andet giver undersøgelsen af virkningerne af et ulovligt samarbejde om priser under alle omstændigheder mulighed for ligeledes at vurdere, om det ulovlige samarbejde om produktionsstandsning havde nået sit mål, nemlig at sikre mod, at de samordnede prisinitiativer blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen.
- 140 Hvad for det tredje angår det ulovlige samarbejde om markedsandele har Kommissionen ikke gjort gældende, at de virksomheder, der deltog i PWG's møder, ville opnå en absolut fastfrysning af deres markedsandele. Ifølge beslutningens betragtning 60, andet afsnit, var aftalen om markedsandele ikke statisk, »men genstand for periodisk justering og genforhandling«. Henset til denne præcisering kan det derfor ikke bebrejdes Kommissionen, at den skønnede, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål, uden i beslutningen at undersøge den succes, som det ulovlige samarbejde havde med hensyn til markedsandele.

- 141 Kommissionen vurderede virkningerne af et ulovligt samarbejde om priser generelt.
- 142 Som Kommissionen bekræftede i retsmødet, fremgår det af beslutningen, at der sondres mellem tre forskellige former for virkninger. Kommissionen har yderligere lagt til grund, at producenterne selv, samlet betragtet, anså prisinitiativerne for en succes.
- 143 Den første form for virkninger, som Kommissionen har taget hensyn til, og som ikke bestrides af sagsøgeren, er den omstændighed, at de aftalte prisforhøjelser faktisk blev meddelt kunderne. De nye priser tjente således som reference ved individuelle forhandlinger med kunderne om faktureringspriser (jf. bl.a. beslutningens betragtning 100 og betragtning 101, femte og sjette afsnit).
- 144 Den anden form for virkninger er den omstændighed, at udviklingen i faktureringspriser fulgte udviklingen i de annoncerede priser. I denne forbindelse har Kommissionen gjort gældende, at »producenterne [nøjedes] ikke med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne« (beslutningens betragtning 101, første afsnit). Kommissionen har erkendt, at kunderne undertiden opnåede indrømmelser med hensyn til ikrafttrædelsestidspunktet for forhøjelserne, rabatter eller individuelle nedslag, bl.a. ved store ordrer, samt at »den gennemsnitlige nettoforhøjelse, der opnåedes efter rabatter, prisnedslag og andre indrømmelser, altid var mindre end hele den annoncerede forhøjelse« (beslutningens betragtning 102, sidste afsnit). Under henvisning til diagrammerne i den økonomiske undersøgelse, som flere af beslutningens adressater lod udarbejde med henblik på proceduren for Kommissionen (herefter »LE-rapporten«), har den gjort gældende, at der i den periode, som beslutningen vedrører, var »en tæt lineær sammenhæng« mellem udviklingen i de annoncerede priser og i faktureringspriserne udtrykt i national valuta eller omregnet til ecu. Kommissionen konkluderer følgende: »De nettoprisstigninger, der blev indført, fulgte nøje de annoncerede prisstigninger, endskønt der forekom en vis tidsforskydning. Rapportens forfatter indrømmede

under den mundtlige høring, at dette var tilfældet for 1988 samt 1989« (beslutningens betragtning 115, andet afsnit).

145 Retten tiltræder, at Kommissionen ved sin vurdering af denne anden form for virkninger med rette kunne anse den omstændighed, at der var en lineær sammenhæng mellem udviklingen i de annoncerede priser og faktureringspriserne, for bevis for, at prisinitiativerne fik virkning i denne henseende, hvilket var i overensstemmelse med producenternes mål. Det er ubestridt, at den praksis, der følges på det relevante marked, hvorefter der føres individuelle forhandlinger med kunderne, indebærer, at faktureringspriserne generelt ikke er identiske med de annoncerede priser. Det kan derfor ikke påregnes, at stigningerne i faktureringspriserne er identiske med de annoncerede prisstigninger.

146 Med hensyn til den indbyrdes sammenhæng mellem forhøjelserne af de annoncerede priser og faktureringspriserne har Kommissionen med rette henvist til LE-rapporten, der er en analyse af udviklingen i kartonpriserne i den periode, beslutningen omhandler, og som bygger på oplysninger fra en række producenter.

147 Tidsmæssigt bekræfter rapporten imidlertid kun til dels, at der var tale om en »tæt lineær sammenhæng«. Gennemgangen af perioden fra 1987 til 1991 omfatter tre særskilte underperioder. Under høringen for Kommissionen refererede LE-rapportens forfatter sine konklusioner således: »Der er ikke nær overensstemmelse, end ikke tidsforskudt, mellem de annoncerede prisforhøjelser og markedspriserne i begyndelsen af undersøgelsesperioden, dvs. fra 1987 til 1988. En sådan overensstemmelse finder man derimod i 1988/1989, hvorefter den ophører og senere opfører sig noget underligt [*oddly*] i perioden 1990/1991« (protokollatet af den mundtlige høring, s. 28). Han oplyste endvidere, at de tidsmæssige forskydninger havde nær sammenhæng med ændringer i efterspørgslen (jf. bl.a. protokollatet af den mundtlige høring, s. 20).

- 148 Forfatterens mundtlige konklusion svarer til analysen i rapporten, bl.a. de sammenlignende diagrammer mellem udviklingen i annoncerede priser og faktureringspriser (LE-rapporten, diagram nr. 10 og 11, s. 29). På grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen kun delvis har ført bevis for, at der fandtes en sådan »tæt lineær sammenhæng«, således som påstået.
- 149 Kommissionen oplyste under retsmødet, at den ligeledes havde taget hensyn til en tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser, nemlig at faktureringspriserne var højere, end de ville have været uden det ulovlige samarbejde. Under henvisning til, at planlægningen af tidspunkter og den rækkefølge, hvori prisforhøjelserne skulle meddeles, blev foretaget af PWG, har Kommissionen i beslutningen anført, at »det under sådanne omstændigheder [er] utænkeligt, at den samordnede annoncering af prisforhøjelserne ingen virkning havde på de faktiske prisniveauer« (beslutningens betragtning 136, tredje afsnit). LE-rapporten indeholder (afsnit 3) imidlertid en model for udarbejdelse af prisprognoser på grundlag af objektive markedsvilkår. Det anføres i rapporten, at prisniveauet, bestemt på grundlag af objektive økonomiske forhold i perioden 1975-1991, herunder indbefattet den periode, som beslutningen omfatter, med ubetydelige afvigelser ville have udviklet sig identisk med de faktureringspriser, der anvendtes.
- 150 På trods af de anførte konklusioner giver analysen i rapporten ikke grundlag for at fastslå, at de samordnede prisinitiativer ikke gav producenterne mulighed for at opnå en højere faktureringspris end under en fri konkurrence. Som Kommissionen understregede i retsmødet, er det muligt, at de faktorer, analysen bygger på, påvirkes af det ulovlige samarbejde. Kommissionen har således med rette gjort gældende, at det ulovlige samarbejde f.eks. kunne bevirke, at virksomhedernes incitament til at nedbringe deres omkostninger var begrænset. Derimod har den ikke påvist direkte fejl i LE-rapportens analyse og har heller ikke fremlagt egne økonomiske analyser vedrørende den teoretiske udvikling i faktureringspriserne uden ulovligt samarbejde. Herefter kan dens anbringende om, at faktureringspriserne ville have været lavere, såfremt der ikke havde eksisteret et ulovligt samarbejde mellem producenterne, ikke tiltrædes.

- 151 Denne tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser er derfor ikke bevist.
- 152 De ovenfor anførte konstateringer ændres ikke af producenterens subjektive vurdering, som Kommissionen anvender som grundlag for at antage, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til en fortegnelse over dokumenter, som den fremlagde i retsmødet. Selv om det antages, at Kommissionen kunne have underbygget sin opfattelse af, at prisinitiativerne havde succes, med dokumenter, der gav udtryk for visse producenteres subjektive opfattelse, må det konstateres, at flere virksomheder, bl.a. sagsøgeren, i retsmødet med rette har henvist til talrige andre sagsakter, der viser producenterens problemer med at gennemføre de aftalte prisforhøjelser. Henset hertil er Kommissionen henvisning til producenterens egne redegørelser ikke tilstrækkelig til at begrunde den slutning, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.
- 153 På grundlag af det således anførte er de af Kommissionen anførte virkninger af overtrædelsen kun delvist bevist. Retten vil tage stilling til betydningen af denne konstatering for bødespørgsmålet, hvor Retten har fuld prøvelsesret, i forbindelse med vurderingen af den konstaterede overtrædelses grovhed (jf. nedenfor, præmis 170).

Anbringendets fjerde led om, at Kommissionen burde have tillagt sagsøgerens program for overholdelse af konkurrencereglerne betydning som formildende omstændighed

Parternes argumenter

- 154 Sagsøgeren har gjort gældende, at virksomheden i 1991 udarbejdede og gennemførte et program med henblik på overholdelse af Fællesskabets konkurrenceregler

inden for hele Stora-koncernen. Sagsøgeren har endvidere henvist til bødernes præventive funktion, idet der bl.a. pålægges bøder for at tilskynde virksomheder, der begår overtrædelser, til for fremtiden at overholde konkurrencereglerne. Det konkurrenceprogram, som virksomheden gennemførte i 1991, viser således, at virksomheden reelt var sindet at gøre sit bedste for at forebygge fremtidige overtrædelser. I overensstemmelse med sin hidtidige praksis burde Kommissionen have anset det for en formildende omstændighed, at programmet blev gennemført så hurtigt [jf. bl.a. Kommissionens beslutning 91/532/EØF af 5. juni 1991 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (sag IV/32.879 — Viho/Toshiba, EFT L 287, s. 39)]. Dette er en særskilt omstændighed i forhold til virksomhedens samarbejdede under proceduren for Kommissionen, idet samarbejdet vedrørte opklaringen af de faktiske omstændigheder i relation til de påståede overtrædelser, mens konkurrenceprogrammet skulle forebygge fremtidige overtrædelser. I modsætning til hvad Kommissionen hævder, er det derfor ikke ensbetydende med at yde godtgørelse to gange for det samme, såfremt der tages hensyn til konkurrenceprogrammet.

- 155 Kommissionen har gjort gældende, at sagsøgeren allerede har opnået fordel af sit samarbejde, samt at en nedsættelse af bøden som følge af konkurrenceprogrammet ville svare til at belønne virksomheden dobbelt, da det er et led i den politik, der foranledigede sagsøgeren til at samarbejde. Kommissionen har tilføjet, at et konkurrenceprogram kun er et middel til at sikre, at reglerne overholdes. I denne forbindelse understreges det imidlertid, at alle virksomheder under alle omstændigheder forudsættes at overholde reglerne.

Rettens bemærkninger

- 156 Det bemærkes på ny, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i SPO-sagen, a.st., præmis 54).

157 Det følger heraf, at selv om iværksættelse af et konkurrenceprogram godtgør, at den pågældende virksomhed er sindet at hindre fremtidige overtrædelser og således bidrager til, at Kommissionen bedre kan varetage sine opgaver, der bl.a. består i at anvende traktatens principper på det konkurrenceretlige område, og at bistå virksomhederne heri, medfører den blotte omstændighed, at indførelsen af et konkurrenceprogram i enkelte tilfælde i Kommissionens hidtidige beslutningspraksis er blevet tillagt betydning som formildende omstændighed, ikke en tilsvarende forpligtelse for institutionen i den foreliggende sag.

158 Kommissionen har derfor med føje kunnet antage, at det i den foreliggende sag var rimeligt alene at belønne virksomhedernes bistand til, at dens arbejde med at fastslå overtrædelser lettedes. Da sagsøgeren har opnået en nedsættelse af bøden med to tredjedele som følge af sit aktive samarbejde med Kommissionen under den administrative procedure, kan det ikke bebrejdes Kommissionen, at den ikke har nedsat sagsøgerens bøde yderligere.

159 Endelig bemærkes, at det ganske vist er vigtigt, at sagsøgeren traf foranstaltninger for at undgå, at dets medarbejdere i fremtiden begår nye overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler, men dette ændrer ikke ved, at sagsøgeren i denne sag har begået en overtrædelse (Hercules Chemicals-dommen, a.st., præmis 357).

160 Anbringendets fjerde led kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendets femte led om, at Kommissionen tog uvedkommende hensyn ved bødeudmålingen

Parternes argumenter

- 161 Sagsøgeren har fastslået, at den samlede bøde er den højeste, som Kommissionen nogensinde har pålagt. Da beslutningen ikke indeholder oplysninger på dette punkt, må det antages, at Kommissionen har taget uvedkommende hensyn. I beslutningens betragtning 161 er det nævnt, at det ulovlige samarbejde havde fundet sted siden 1975, hvorfor det ikke kan udelukkes, at bøden vedrørte en periode, der gik tilbage til 1975, hvilket der ikke er grundlag for. Kommissionen havde endvidere ikke støtte for at tillægge den omstændighed, at »kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder«, og den omstændighed at »der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler«, som nævnt i beslutningens betragtning 168, betydning som skærpene omstændigheder. Disse omstændigheder ligger implicit i den konstaterede overtrædelse og kan derfor ikke anses for skærpene omstændigheder ved bødeudmålingen.
- 162 Ifølge sagsøgeren er den advarsel, der angiveligt skulle ligge i polypropylenbeslutningen, i modsætning til hvad Kommissionen har anført i svarskriftet, ikke et lovligt kriterium for at forhøje bøden.
- 163 Ifølge Kommissionen er bøden ikke uforholdsmæssig, når henses til overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at bøden er højere end de bøder, der er pålagt i tidligere sager, er begrundet, idet kartellets deltagere ikke led betydelige tab i overtrædelsesperioden til forskel fra visse tidligere sager (bl.a. polypropylenbeslutningen). Deltagerne kan i hvert fald ikke påberåbe sig kartellets manglende succes. Ydermere burde polypropylenbeslutningen på daværende tidspunkt have tjent som advarsel. I øvrigt fastslog Retten i relation til polypropylenbeslutningen,

at overtrædelsen fuldt ud begrundede bøderne (Rettens dom af 24.10.1991, sag T-3/89, Atochem mod Kommissionen, Sml. II, s. 1177, præmis 229).

- ¹⁶⁴ Sagsøgerens påstand om, at der skulle være taget »uvedkommende hensyn« ved bødeudmålingen, er ren spekulation. Beslutningen er ikke udtryk for en væsentlig ændring af Kommissionens politik. Retten har allerede i forbindelse med polypropylen-beslutningen fastslået, at hemmeligholdelse og graden af organisation er skærpende omstændigheder.

Rettens bemærkninger

- ¹⁶⁵ I den foreliggende sag har Kommissionen fastsat det generelle bødeniveau under hensyn til overtrædelsens varighed (beslutningens betragtning 167) samt ud fra følgende overvejelser (betragtning 168):

»— Hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder er efter selve deres beskaffenhed stærkt konkurrencebegrænsende.

— Kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område.

— EF-markedet for karton er en betydningsfuld industrisektor, der repræsenterer indtil 2,5 mia. ECU hvert år.

- De virksomheder, der deltog i overtrædelsen, tegner sig for stort set hele markedet.

- Kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder.

- Der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.).

- Kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.«

166 Retten bemærker endvidere, at det fremgår af Kommissionens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at der blev pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af omsætningen på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990 i de virksomheder, beslutningen var rettet til, og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende.

167 Det understreges for det første, at Kommissionen ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau kan tage hensyn til, at åbenbare overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler fortsat er relativt hyppige, hvorfor den har adgang til at forhøje bødeniveauet for at forstærke deres forebyggende virkning. Den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, kan ikke berøve den mulighed for at forhøje dette

niveau inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (jf. bl.a. Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80, 101/80, 102/80 og 103/80, *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, Sml. s. 1825, præmis 105-108, og Rettens dom af 10.3.1992, sag T-13/89, *ICI mod Kommissionen*, Sml. II, s. 1021, præmis 385).

168 Kommissionen har for det andet med rette hævdet, at der som følge af sagens særlige omstændigheder ikke kan foretages en umiddelbar sammenligning mellem det generelle bødeniveau i denne beslutning og det bødeniveau, Kommissionen har anvendt i sin hidtidige beslutningspraksis, herunder navnlig i polypropylen-beslutningen, som efter Kommissionens egen opfattelse er den, der bedst kan sammenlignes med den foreliggende sag. Til forskel fra polypropylen-beslutningen er der i den foreliggende sag generelt ikke taget hensyn til formildende omstændigheder ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau. De forholdsregler, der blev truffet med henblik på at skjule det ulovlige samarbejde, viser, at virksomhederne fuldt ud var vidende om, at deres adfærd var ulovlig. Kommissionen kunne derfor tillægge disse foranstaltninger betydning ved sin vurdering af overtrædelsens grovhed, idet de må anses for en særlig skærpende omstændighed ved overtrædelsen, der karakteriserer denne i forhold til de overtrædelser, som Kommissionen tidligere har fastslået.

169 Retten lægger for det tredje vægt på, at overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, var langvarig og åbenbar, uanset den advarsel, der må antages at ligge i Kommissionen hidtidige beslutningspraksis, herunder polypropylen-beslutningen.

170 Af disse grunde finder Retten, at de kriterier, der er anført i beslutningens betragtning 168, kan begrunde det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat.

Der er følgelig ikke grundlag for at antage, at Kommissionen har taget uvedkommende hensyn ved bødeudmålingen. Retten har ganske vist fastslået, at virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som Kommissionen har taget i betragtning ved den generelle bødeudmåling, kun delvis er bevist. Når henses til de ovenfor anførte betragtninger, er dette forhold imidlertid ikke af væsentlig betydning ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at virksomhederne faktisk annoncerede de aftalte prisforhøjelser, og at de annoncerede priser dannede grundlag for fastsættelsen af de individuelle faktureringspriser, er i sig selv tilstrækkelig til at fastslå, at såvel formålet med som virkningen af det ulovlige samarbejde om priser var at skabe en alvorlig konkurrencebegrænsning. Retten, der har fuld prøvelsesret, finder derfor ikke, at der er grundlag for en nedsættelse af det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat, når henses til de virkninger af overtrædelsen, der er konstateret.

171 Anbringendets femte led kan derfor ikke tiltrædes.

172 Det følger heraf, at det eneste anbringende, der er gjort gældende til støtte for påstanden om annullation eller nedsættelse af den bøde, der er pålagt sagsøgeren, bør forkastes.

173 Når henses til det ovenfor anførte er der grundlag for delvis at tiltræde anbringendet om, at beslutningens artikel 2 er retsstridig, mens Kommissionen i øvrigt bør frifindes.

Sagens omkostninger

- ¹⁷⁴ I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Sagsøgeren har i det væsentlige tabt sagen og bør derfor pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Kommissionens påstand.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Udvidede Afdeling)

- 1) Artikel 2, stk. 1-4, i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) annulleres i forhold til sagsøgeren, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

2) I øvrigt frifindes Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.

3) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. maj 1998.

H. Jung

B. Vesterdorf

Justitssekretær

Afdelingsformand

Indhold

Sagens faktiske omstændigheder	II - 2117
Retsforhandlinger	II - 2124
Parternes påstande	II - 2126
Påstanden om annullation af beslutningen	II - 2126
Formaliteten	II - 2127
Parternes argumenter	II - 2127
Rettens bemærkninger	II - 2129
Realiteten	II - 2132
Anbringendets første led om utilstrækkelig begrundelse	II - 2132
— Parternes argumenter	II - 2132
— Rettens bemærkninger	II - 2133
Anbringendets andet led om, at sagsøgeren ikke var ansvarlig for overtrædelsen ...	II - 2136
— Parternes argumenter	II - 2136
— Rettens bemærkninger	II - 2139
Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2	II - 2142
Parternes argumenter	II - 2142
Rettens bemærkninger	II - 2144
Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes	II - 2151
Anbringendets første led om, at bødeudmålingen savner begrundelse	II - 2151
Parternes argumenter	II - 2151
Rettens bemærkninger	II - 2152
Anbringendets andet led om, at sagsøgeren ikke burde have været anset for »hovedmand« i kartellet	II - 2156
Anbringendets tredje led om, at Kommissionen bedømte kartellets virkninger forkert ...	II - 2157
Parternes argumenter	II - 2157
Rettens bemærkninger	II - 2158
II - 2172	

Anbringendets fjerde led om, at Kommissionen burde have tillagt sagsøgerens program for overholdelse af konkurrencereglerne betydning som formildende omstændighed	II - 2162
Parternes argumenter	II - 2162
Rettens bemærkninger	II - 2163
Anbringendets femte led om, at Kommissionen tog uvedkommende hensyn ved bødeudmålingen	II - 2165
Parternes argumenter	II - 2165
Rettens bemærkninger	II - 2166
Sagens omkostninger	II - 2170